

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
BALSAVIMO INTERNETU SISTEMOS SUKŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcija, kurioje buvo suformuluoti balsavimo internetu įvedimo tikslai, pagrindiniai balsavimo principai, aprašyta balsavimo internetu schema bei numatyta, kad turi būti pakeisti Savivaldybių tarybų rinkimų, Seimo rinkimų, Prezidento rinkimų, Rinkimų į Europos Parlamentą, Referendumo įstatymai, juose įteisinant balsavimą internetu kaip alternatyvų balsavimo būdą, Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. X-912 buvo patvirtinta 2006 m. lapkričio 16 d. Parengti rinkimų įstatymų pakeitimai kelis kartus, t. y. 2008 m. sausio mėn., 2009 m. gruodžio mėn., 2010 m. birželio mėn., 2014 m. gegužės mėn. buvo teikiami Lietuvos Respublikos Seimui, tačiau nesėkmingai, Lietuvos Respublikos Seimas įstatymų projektus grąžindavo iniciatoriams tobulinti.

Pirmą kartą parengtas Lietuvos Respublikos balsavimo internetu sistemos sukūrimo ir įgyvendinimo įstatymo projektas (toliau – įstatymo projektas) po pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui 2016 m. kovo 22 d. posėdžio metu buvo grąžintas iniciatoriams tobulinti. Įvertinus Lietuvos Respublikos Seimo narių išsakytas pastabas, taip pat suinteresuotų institucijų bei visuomenės pasiūlymus, parengtas patobulintas įstatymo projektas, kuriuo siekiama detaliau suregulmentuoti balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo (toliau – informacinė sistema), jos saugumo ir patikimumo, audito klausimus, balsavimo slaptumo ir balso patikrinimo aspektus. Priėmus įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija turės įstatyminių pagrindą steigti informacinę sistemą ir ją testuoti. Specialistams padarius išvadą, kad informacinė sistema atitinka reikalingą saugumo ir patikimumo lygį, Lietuvos Respublikos Seimui bus pateikti balsavimą internetu konkrečiuose rinkimuose ir referendumuose reglamentuojantys teisės aktai.

Rinkimai modernioje atstovaujamojoje demokratijoje yra svarbiausias valdžios ir pačios sistemos legitimacijos būdas, todėl visų valstybės piliečių tiek Lietuvoje, tiek užsienyje įtraukimas į rinkimus yra pagrindinis įrankis, siekiant užtikrinti platesnį atstovavimą ir galimybę prisidėti prie valstybės kūrimo bei vystymo. Rinkėjų aktyvumas Lietuvoje – vienas mažiausių visoje Europos Sąjungoje: 2014 m. gegužės 11 d. Respublikos Prezidento rinkimuose, 2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų rinkimuose dalyvavo tik apie 47 procentų rinkėjų. 2016 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose dalyvavo 51 procentas rinkėjų. Tuo tarpu kitose Europos Sąjungos šalyse rinkėjų aktyvumas siekia 67 procentus.

Visuomenės nuomonės tyrimų kompanijos „Baltijos tyrimai“ 2011 m. balandžio mėn. atlikta apklausa parodė, kad internetiniam balsavimui pritaria beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų (65 proc.), taip pat dalis rinkėjų pasinaudotų balsavimo internetu galimybe. Teisingumo ministerijos iniciatyva „Baltijos tyrimai“ 2015 m. gegužės 23–31 dienomis organizavo pakartotiną Lietuvos gyventojų apklausą, kurios metu buvo apklaustas 1101 gyventojas nuo 18 metų amžiaus iš visos Lietuvos dėl balsavimo internetu įteisinimo kaip papildomos galimybės dalyvauti rinkimuose. Sociologinės apklausos duomenys parodė, kad daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų (56 proc.) remia idėją, kad per rinkimus būtų galima balsuoti ir internetu. Dar didesnis rėmėjų procentas yra tarp tų, kurie naudojami internetu kasdieniame gyvenime – apie 70 proc. Šios apklausos rezultatai rodo, kad balsavimas

internetu labiausiai imponuoja dėl to, kad yra patogus – taip mano net 66 proc. apklaustųjų. Beveik 50 proc. mano, kad balsavimo internetu įteisinimas sudarytų prielaidas užsienyje gyvenantiems arba studijuojantiems Lietuvos piliečiams aktyviau dalyvauti rinkimuose. O ketvirtadalis apklaustųjų yra įsitikinę, kad balsavimas internetu padidintų gyventojų susidomėjimą rinkimais.

Lietuvos piliečių emigracija yra viena iš svarbių mažėjančio rinkėjų aktyvumo priežasčių. Statistikos departamento 2014 m. duomenimis, virš 600 tūkst. Lietuvos pilietybę turinčių asmenų gyvena užsienyje ir iš jų tik 11–14 tūkst. balsuoja rinkimų metu. Toks žemas užsienio lietuvių aktyvumas rinkimų metu tiesiogiai susijęs su dalyvavimo rinkimuose procedūriniais sunkumais. Pasaulio lietuvių bendruomenės XV Seimas 2015 m. liepos 17 d. priėmė rezoliuciją „Dėl balsavimo internetu“, kurioje pabrėžė, kad balsavimas internetu turi potencialą itin reikšmingai palengvinti užsienio lietuvių dalyvavimą Lietuvos rinkimuose ir balsavimuose dėl referendumų, taip pat atkreipė dėmesį, kad šiuo metu nepatenkinamai įgyvendinama lygi rinkimų teisė, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55, 78 ir 119 straipsniuose, nes užsienio lietuviams nesudarytos vienodos sąlygos dalyvauti Lietuvos Respublikos rinkimuose, kaip Lietuvoje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams, ir paragino artimiausiu metu, užtikrinus tinkamas saugumo priemones, įgyvendinti balsavimą internetu, leidžiant balsuoti užsienio lietuviams.

Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių komitetas, svarstydamas Lietuvos Respublikos ataskaitą dėl Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimo, nurodė galimus Konvencijos įgyvendinimo trūkumus ir pateikė savo rekomendacijas. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komitetas rekomendavo Lietuvai, glaudžiai bendradarbiaujant su neįgaliųjų organizacijomis, paspartinti rinkimų įstatymų priėmimą, kad būtų užtikrintos teisiškai įgyvendinamos neįgaliųjų teisės balsuoti, ir, be kita ko, jiems būtų prieinama rinkimų medžiaga, rinkimų aplinka bei užtikrinta laisvai pasirenkama, tinkama ir būtina pagalba, kad visiems žmonėms, nepaisant negalios, būtų lengviau balsuoti. Kaip viena iš Rekomendacijų įgyvendinimo priemonių galėtų būti sąlygų neįgaliesiems sudarymas rinkimų metu naudotis naujausiomis technologijomis, tai yra balsuoti internetu.

Pažymėtina ir tai, kad Lygių galimybių kontrolierius 2016 m. gruodžio 19 d. pažymoje „Dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu nesuteikiant vienodų galimybių balsuoti 2016 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimuose tyrimo“ konstatavo, kad didžiojoje dalyje rinkimų apylinkių buvo neužtikrinta asmenų su negalia teisė veiksmingai ir visapusiškai dalyvauti rinkimuose lygiai su kitais asmenimis, nes balsavimo patalpos nebuvo tinkamai įrengtos. Tačiau nei Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, nei savivaldybės neturi pakankamai finansinių išteklių pritaikyti balsavimo patalpas neįgaliesiems, todėl įgyvendinant Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių komiteto rekomendacijas tikslinga sudaryti žmonėms su negalia galimybę balsuoti internetu.

Nuo 1990 metų Lietuvoje per metus vidutiniškai vykdoma ~1,3 rinkimų, kurių kaina svyruoja nuo 6,19 mln. eurų (2012 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai) iki 11,5 mln. eurų (2014 m. Respublikos Prezidento, Europos Parlamento rinkimai ir referendumas). Dėl nepakankamo teisinio reglamentavimo, prieštarų techninių analizių ir užsienio valstybių patirtų klaidų organizuojant elektroninį balsavimą (tarp jų ir organizuojant balsavimą internetu), Lietuvoje balsavimas internetu iki šiol nėra įgyvendintas.

Neabejotina elektroninio balsavimo srities lyderė yra Estija, kurioje piliečiai turi galimybę nuo 2005 m. balsuoti internetu vietos savivaldos, nacionaliniuose ir Europos Parlamento rinkimuose. Balsavusių internetu Estijos piliečių dalis nuolat augo – nuo 1,9 procento 2005 m. iki 31 procento 2015 m. rinkimuose į Estijos parlamentą. Prancūzijos piliečiai, gyvenantys už Prancūzijos ribų, nuo 2009 metų balsuodami internetu renka išeivijos asamblėją (*Assemblée des Français de l'étranger*). Vietos

savivaldos rinkimuose balsavimas internetu organizuojamas Ontario provincijoje Kanadoje, Naujojo Pietų Velso valstijoje Australijoje. Balsuoti internetu vietos rinkimuose gali Šveicarijos Neuchatel, Ciuricho ir Ženevos kantonų gyventojai.

Lietuvoje elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų naudojimas nuosekliai didėja, sparčiai gausėja interneto naudotojų skaičius, todėl balsuoti internetu galėtų dauguma Lietuvos piliečių, taip pat tikėtina, kad balsavimas internetu paskatins jaunimą ir užsienyje gyvenančius rinkėjus aktyviau reikšti savo valią rinkimuose ir referendumuose.

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus įstatymo projektą, bus visapusiškai pasirengta balsavimui internetu Lietuvoje ir sudarytos prielaidos naujos balsavimo formos įteisinimui, kuri palengvins ir supaprastins rinkėjų dalyvavimą rinkimuose bei suteiks jiems platesnes galimybes balsuoti ne rinkimų dieną. Balsavimas internetu neribos rinkėjų teisės balsuoti tradiciniais būdais ir atitiks Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nustatytus demokratinių rinkimų teisės principus, t. y. visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės ir slapto balsavimo.

Planuojama, kad Balsavimo internetu informacinė sistema turėtų būti įsteigta ir įteisinta iki 2019 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė visų rinkimų įstatymų pakeitimus turės parengti ir Lietuvos Respublikos Seimui pateikti iki 2019 m. gruodžio 31 d.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorius – Teisingumo ministerija. Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamentas (direktorė Jolita Sinkevičiūtė, tel. 266 2993, el. paštas jolita.sinkeviciute@tm.lt). Tiesioginis įstatymo projekto rengėjas – Teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamento Informacinių išteklių koordinavimo skyriaus vyriausioji specialistė Žana Jerochovienė (tel. 266 2913, el. paštas zana.jerochoviene@tm.lt).

3. Dabartinis teisinis įstatymo projekto aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Šiuo metu teisės aktais nereglamentuojami balsavimo internetu principai, tvarka, balsų skaičiavimo taisyklės, balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindai, tokiai informacinei sistemai keliami funkciniai ir saugumo reikalavimai. Galiojantys Prezidento rinkimų, Rinkimų į Europos Parlamentą, Seimo rinkimų, Savivaldybių tarybų rinkimų ir Referendumo įstatymai įtvirtina tik dvi balsavimo galimybes – balsavimą rinkimų dieną ir balsavimą iki rinkimų dienos. Pagal dabar galiojančius teisės aktus, rinkėjai rinkimų dieną turi teisę balsuoti apylinkių, į kurių sąrašus jie yra įrašyti, rinkimų komisijų balsavimo patalpose, taip pat laivuose, Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse bei konsulinėse įstaigose. Rinkėjai iki rinkimų dienos turi teisę balsuoti paštu (specialiuose paštuose, namuose, taip pat patalpose, esančiose pastate, kuriame yra to miesto, rajono savivaldybės mero (administracijos direktoriaus) darbo vieta).

Tradiciiniu būdu išreikštų balsų skaičiavimas užima labai daug laiko, taip pat išlieka skaičiavimo klaidų tikimybė. Šis aspektas ypač aktualus, kuomet yra reitinguojami kandidatai. Atkreiptinas dėmesys, kad skaičiuojant balsus tradiciniu būdu, rinkimų ar referendumo rezultatai gaunami tik kitos dienos rytą.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų plėtra nuosekliai auga, sparčiai gausėja interneto naudotojų skaičius, kasmet pasiekiami aukštesni kompiuterinio raštingumo rezultatai visose amžiaus grupėse. Tai leidžia daryti prielaidą, kad viešoji ar administracinė paslauga, kuri yra teikiama elektroniniu būdu, visuomenei yra patrauklesnė ir priimtinesnė, nei tradiciniu būdu teikiama paslauga.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti pagrindinius balsavimo internetu principus, rinkėjo balso prioriteto, balso patikrinimo ir anuliavimo taisyklės, balsavimo paslapties užtikrinimo principus, rinkėjo tapatybės nustatymo aspektus, informacinės sistemos steigimo pagrindus, jos funkcinius, saugumo ir audito reikalavimus. Įstatymo projektas numato, kad vykstant balsavimui, rinkėjas internetu gali balsuoti kelis kartus, tačiau bus įskaitomas tik vėliausiai gautas rinkėjo balsas. Tokiu būdu, sudarius rinkėjui galimybę pakeisti savo balsą, naikinamos prielaidos balsuojančių internetu rinkėjų papirkinėjimui. Taip pat įstatymo projekte numatyta balsavimo internetu procedūra, balsų skaičiavimo ir anuliavimo taisyklės, kurios užtikrins, kad rinkėjo balsas būtų skaičiuojamas tik vieną kartą. Balsuojančiojo internetu tapatybei nustatyti bus naudojami plačiai paplitę, patikimi ir saugūs asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje priemonės, kurių saugumo užtikrinimo lygis atitinka aukštą patikimumo lygį, kaip tai numatyta 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 910/2014.

Įstatymo projekte informacinei sistemai be bendrųjų reikalavimų, taikomų valstybės informacinėms sistemoms, kad informacine sistema turi pasitikėti visi rinkimų proceso dalyviai, kad ji turi būti lengvai prieinama, lanksti, keičiamos apimties, integruojama su veikiančiomis rinkimų informacinėmis sistemomis, bus nustatyti specialūs minimalūs reikalavimai programinei įrangai, pagrįsti būtinybe užtikrinti balsavimo internetu saugumą, tačiau tokie reikalavimai nebus neproporcingai dideli, kad neapribotų balsavimo internetu prieinamumo.

Balsuojant internetu bus vadovaujamasi slapto balsavimo principu, reiškiančiu, kad informacinė sistema privalės užtikrinti, kad nė vienas asmuo, įskaitant ir informacinės sistemos tvarkytoją, negalės susipažinti su rinkėjo balsu, taip pat saugaus balsavimo principu. Informacinė sistema turės apimti įprastas saugumo priemones, kurios užtikrintų išorinių atakų blokavimą. Prieš pradėdant ją naudoti, ji bus ištestuota saugumo ir atsparumo įsilaužimams aspektais ir visi informacinės sistemos trūkumai bus nedelsiant pašalinti.

Balsavimas internetu bus pripažintas negaliojančiu, jeigu bus nustatyta, kad buvo pažeistas informacinės sistemos saugumas ir duomenų vientisumas. Atskiroje duomenų bazėje bus registruojami visi prieigos prie informacinės sistemos veiksmai. Šios duomenų bazės turinys bus nuolat stebimas, siekiant užfiksuoti bet kokius neteisėtus prisijungimo veiksmus prie informacinėje sistemoje saugomų duomenų.

Išskiriami esminiai patobulinto įstatymo projekto pakeitimai, padaryti palyginus su 2016 m. pateiktu įstatymo projektu:

1. Patikslintos įstatymo projekto sąvokos, taip pat išsamiau apibrėžtas balsavimas internetu.
2. Numatyta, kad rinkėjo identifikavimas informacinėje sistemoje bus vykdomas pagal 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 910/2014.
3. Siekiant išvengti bet kokios galimybės pasinaudoti asmens duomenimis, tame tarpe ir rinkėjo balsu, įstatymo projekte numatyta, kad informacinė sistema turės užtikrinti techninio pobūdžio apribojimus pasinaudoti kito asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje informacija.
4. Nustatyti papildomi reikalavimai dėl balsavimo įrenginių: balsuoti internetu rinkėjas galės tik iš saugiam balsavimui pritaikytų galinių įrenginių, kurių techniniai parametrai atitiks informacinės sistemos valdytojo nustatytus reikalavimus.
5. Pagal neįgaliųjų interesus atstovaujančių organizacijų atstovų siūlymus įstatymo projekte numatyta, kad informacinė sistema turi būti pritaikyta neįgaliųjų specialiesiems poreikiams.
6. Nustatyti papildomi saugumo reikalavimai, kurie turės įtakos rinkimų rezultatams: balsavimas internetu bus pripažintas negaliojančiu, jeigu bus nustatyta, kad informacinė sistema nebuvo techniškai paruošta saugiam balsavimui internetu. Sprendimą tokiais atvejais priims Vyriausioji rinkimų komisija.

7. Sustiprintas informacinės sistemos auditas, numatant, kad bus atliekamas informacinės sistemos saugos auditas ir informacinės sistemos veikimo rinkimų metu auditas. Taip pat audito tikslais informacinė sistema turės registruoti visus veiksmus, kurie buvo atlikti balsavimo proceso metu.

8. Apibrėžti balsavimo internetu stebėjimo komponentai: informacinės sistemos valdytojas sudarys galimybę rinkimų stebėtojams, auditoriams, visuomenės informavimo priemonių atstovams, priklausomai nuo jų turimų teisių, stebėti balsavimo internetu eigą duomenų bazės lygmeniu, stebint duomenų bazės žurnalus, naudojantis specialiai sukurtoms monitoringo priemonėmis.

Tokiu būdu, priėmus įstatymo projektą, bus sudarytos sąlygos ištestuoti informacinę sistemą prieš pradedant ją naudoti įvairaus lygmens rinkimuose ir referendumuose. Informacinės sistemos testavimo metu bus galima objektyviai įvertinti visas su informacinės sistemos organizavimu ir veikimu susijusias rizikas bei parengti tinkamus sprendimus. Tokie veiksmai padidins informacinės sistemos skaidrumą ir visuomenės pasitikėjimą naujausiomis technologijomis. Tuo labiau, kad Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2004 m. rugsėjo 30 d. patvirtintos Rekomendacijos (2004)11 dėl teisinių, organizacinių ir techninių normų, taikomų balsavimui rinkimuose elektroniniu būdu, 21 punkte valstybėms narėms rekomenduojama viešai skelbti informaciją apie informacinių technologijų veikimą.

Informacinės sistemos valdytojas ir tvarkytojas turės Lietuvos Respublikos informacinių išteklių valdymo įstatymo nustatytas teises ir pareigas. Sėkmingai išbandžius kiekvieną informacinės sistemos komponentą ir pademonstravus bandomąją informacinės sistemos versiją suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, atsiras svaresnis pagrindas tikslinti arba pildyti įstatymų projektų nuostatas dėl balsavimo internetu, kaip papildomo balsavimo būdo rinkimuose ir referendumuose, įteisinimo. Pažymėtina, kad Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratinų institucijų ir žmogaus teisių biuras, įvertinus 2016 m. spalio 9 d. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus, savo misijos ataskaitoje pateikė rekomendaciją Lietuvai, kad siekiant didesnio skaidrumo ir visuomenės pasitikėjimo rinkimuose naudojamomis informacinių technologijų sistemomis, valdžios institucijas turėtų viešai ir išsamiai jas išbandyti prieš rinkimus ir paskelbti susijusią dokumentaciją.

Pirminiame etape informacinė sistema bus galima pasinaudoti nevyriausybinių organizacijų veikloje, o vėliau balsavimui vienoje ar keliuose mažose apylinkėse, leidžiant ribotam rinkėjų kiekiui balsuoti internetu, neužskaitant paduoto balso.

Perspektyvoje balsavimas internetu sumažins rinkimų rezultatų klastojimo galimybę, rezultatai bus apdorojami greičiau, bus užtikrinta asmens teisių ir duomenų apsauga, jų privatumas, bus taupomos valstybės biudžeto lėšos organizuojant rinkimus, nes įdiegus tokį balsavimą reikės mažiau lėšų tiek biuletenių spausdinimui, tiek rinkimų komisijų narių darbo užmokesčiui.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma ir administracinė našta nedidės. Ilgalaikėje perspektyvoje, kai Seimas priims rinkimų įstatymų pakeitimus, administracinė našta sumažės Lietuvos Respublikos diplomatinėms atstovybėms ir konsulinėms įstaigoms siunčiant rinkimų ir referendumo biuletenius užsienyje balsuojantiems Lietuvos piliečiams, tuo pačiu ir užsienyje esantiems rinkėjams, nes bus atsisakyta nepatogios procedūros balsuojant paštu. Taip pat administracinė našta mažės ir Lietuvoje gyventiems rinkėjams, kurie galės balsavimui iš anksto pasirinkti elektroninio ryšio priemones vietoj nepatogios balsavimo procedūros savivaldybės administracijos patalpose, taip taupant savo laiką. Balsavimas elektroninio ryšio priemonėmis galės būti pritaikytas prie konkretaus asmens negalios. Tai sumažintų socialinę atskirtį ir padidintų neįgalių ir vyresnio amžiaus asmenų, kurie dėl negalios ar sveikatos problemų negali balsuoti atvykę į apylinkę, įsitraukimą į demokratinių rinkimų

procesą, bei ilgalaikėje perspektyvoje sumažintų valstybės skiriamus išteklius tokio pobūdžio problemoms spręsti. Balsavimas internetu paskatintų didesnę jaunimo dalį įsitraukti į demokratinius procesus ir išreikšti savo pilietinę valią rinkimuose.

Tokiu būdu bus sudarytos sąlygos visiems rinkėjams balsuoti jiems priimtinu ir prieinamu būdu, bus išplėstas balsavimo būdų ratas. Taip pat bus išvengta papildomų eilių balsavimo dieną rinkimų apylinkėse, sumažinta administracinė našta piliečiams, sutaupyta valstybės biudžeto lėšos.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Tradicioniai balsavimo būdai neužkerta kelio rinkimų įstatymų pažeidimams, kurie dažniausiai padaromi balsavimo iš anksto metu. Pavyzdžiui, per 2015 m. vykusius savivaldybių tarybų rinkimus buvo anuliuoti 3 savivaldybių (Trakų rajono, Švenčionių rajono ir Šilutės rajono) rinkimų rezultatai dėl pažeidimų per išankstinį balsavimą apygardose. Pažymėtina, kad Trakų rajone rinkimų rezultatai buvo panaikinti dėl to, kad buvo pažeidžiamos vokų, naudojamų išankstiniam balsavimui, hologramos. Taip pat buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl rezultatų pakeitimo. Panašūs pažeidimai buvo užfiksuoti Šilutės rajone.

Įstatymo projektas neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir teigiamai vertintinas antikorupciniu požiūriu, nes siekiama tobulinti šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą ir įteisinti naują balsavimo būdą rinkimuose, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiauti rinkimų teise įvairaus lygio rinkimuose, kad rinkimuose būtų laikomasi rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, galiojantys teisės aktai, kuriuos būtina pakeisti ar panaikinti, priėmus teikiamą įstatymo projektą

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2019 m. gruodžio 31 d. Lietuvos Respublikos Seimui turės pateikti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo, Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pakeitimų projektus.

2. Kartu su įstatymo projektu teikiamas Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. lapkričio 16 d. nutarimo Nr. X-912 „Dėl balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcijos patvirtinimo“ projektas, pagal kurį balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepciją siūloma pripažinti netekusia galios kaip pasenusią ir neatitinkančią šiuolaikinių informacinių technologijų.

9. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimams ir bendrinės lietuvių kalbos normoms, sąvokų ir terminų įvertinimas

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Įstatymo projekto atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams, taip pat Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2004 m. rugsėjo 30 d. patvirtintai Rekomendacijai (2004)¹¹ dėl teisinių, organizacinių ir techninių normų, taikomų balsavimui rinkimuose elektroniniu būdu.

11. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai

Priėmus įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija, vadovaudamasi priimto įstatymo reikalavimais ir Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo nuostatomis, Balsavimo internetu informacinę sistemą įsteigs ir įteisins iki 2019 m. liepos 1 d. Informacinės sistemos įteisinimui bus parengti, priimti ir patvirtinti įgyvendinamieji teisės aktai: Balsavimo internetu informacinės sistemos nuostatai, Balsavimo internetu informacinės sistemos saugos nuostatai, pagal poreikį kiti teisės aktai.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas

Informacinės sistemos steigimas galėtų būti finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Taip pat informacinės sistemos, skirtos balsavimui elektroninio ryšio priemonėmis, kūrimas galėtų būti finansuojamas pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2 prioriteto „Informacinės visuomenės skatinimas“ priemonės, kurių įgyvendinimui patvirtinta Informacinės visuomenės plėtros 2014-2020 metų programa „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ ir jai įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. 478 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros 2014-2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas (plano priemonė 2.3.3 – įdiegti balsavimo internetu sprendinį, užtikrinantį galimybę Lietuvos Respublikos piliečiams balsuoti internetu rinkimuose ir referendumuose).

Visų rūšių rinkimams ir referendumui paruoštos balsavimo internetu informacinės sistemos kūrimas ir įdiegimas gali kainuoti apie 2 mln. eurų, įskaitant lėšas bandomosios balsavimo internetu informacinės sistemos, skirtos mažam vartotojų kiekiui ir jos pritaikymui visuomenei, kūrimui (30 tūkst. eurų – 100 tūkst. eurų). Remiantis užsienio šalių praktika bei patirtimi, siekiant tiksliau apskaičiuoti balsavimo internetu informacinės sistemos įdiegimo išlaidas, buvo fiksuojama 30 procentų paklaida. Todėl tikslūs skaičiavimai turėtų paaiškėti po techninės užduoties parengimo. Ateityje vyksiantiems rinkimams kelerių metų laikotarpyje informacinės sistemos palaikymui ir atnaujinimui papildomai reikės 100 – 300 tūkst. eurų išlaidų kasmet.

Ilgalaikėje perspektyvoje po trijų rinkimų ciklų rinkimų organizavimo metu būtų taupomos valstybės biudžeto lėšos popierinių biuletenių spausdinimui, vokų su biuleteniais siuntimui į užsienio valstybes, popierinių biuletenių sandėliavimui ir transportavimui, rinkimų komisijų darbo sąnaudoms.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektas pateiktas derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, paskelbiant jį Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos Projektų registravimo posistemyje.

2016 m. balandžio 20 d. Teisingumo ministerija dalyvavo susitikime su asociacijos ISACA

Lietuva, vienijančios daugiau nei 130 IT audito, valdymo ir saugumo specialistų, atstovais, bei pristatė įstatymo projektą. Po susitikimo Teisingumo ministerijai buvo pateikti asociacijos ISACA narių pasiūlymai dėl papildomų saugumo priemonių balsuojant internetu, į pasiūlymus buvo atsižvelgta.

Rengiant patobulintą įstatymo projektą taip pat buvo gautas asociacijos INFOBALT, vienijančios apie 150 Lietuvos informacinių ir ryšių technologijų įmonių bei mokslo ir studijų institucijų, 2016 m. birželio 10 d. raštas su pasiūlymu asociacijų narių ekspertinėmis žiniomis prisidėti prie techninio balsavimo internetu sistemos sukūrimo ir įgyvendinimo.

14. Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną Eurovoc: „*rinkimai*“, „*informacinė sistema*“, „*balsavimas*“, „*balsavimas internetu*“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Rengiant įstatymo projektą buvo gauti Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos 2015 m. balandžio 25 d. rezoliucija „Dėl piliečių balsavimo internetu Prezidento, Seimo, savivaldybių tarybų, merų, Europos Parlamento rinkimų ir referendumo metu įteisinimo“, Pasaulio lietuvių bendruomenės XV Seimo 2015 m. liepos 17 d. rezoliucija „Dėl balsavimo internetu“, Lietuvos neįgaliųjų organizacijų atstovų pasiūlymai dėl balsavimo internetu sistemos pritaikymo neįgaliųjų specialiesiems poreikiams.

2016 m. birželio 9 d. Teisingumo ministerija dalyvavo Vyriausiosios rinkimų komisijos organizuotoje diskusijoje dėl balsavimo internetu pagrindinių gairių. Įstatymo projektas atitinkamai patikslintas pagal Vyriausiosios rinkimų komisijos pateiktas pastabas ir pasiūlymus.